

ประวัติเงินตราไทย

ต้นตอซึ่งเป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่ก่อน พุทธศตวรรษที่ 6 ซึ่งกลุ่มชนเหล่านี้ได้มีการติดต่อกับชุมชนอื่นในบริเวณใกล้เคียง โดยนำสิ่งของมาแลกเปลี่ยน การแลกเปลี่ยนเหล่านี้มีลักษณะเป็นลูกปัด เปลือกหอย เมล็ดพืช เป็นต้น สำหรับชนชาติไทยสันนิษฐานว่าได้มีการนำโลหะเงินมาใช้เป็นเงินตรามาตั้งแต่ในสมัยสุโขทัย เรียกกกันว่า เงินพดด้วง ซึ่งมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง และแสดงให้เห็นถึงความเจริญของชนชาติไทยที่ได้ผลิตเงินตราขึ้นใช้เองเป็นเวลากลางรุ่งปัจจุบันมีการนำเงินมาใช้ตามแบบสากลเข้ามาใช้

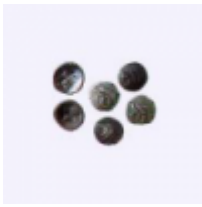
เงินตรา

เงินตรา คือ วัตถุที่ใช้ในการแลกเปลี่ยน เป็นตัวแทนการวัดมูลค่าของสินค้าที่แลกเปลี่ยนกัน เงินตราในอดีตเริ่มจากการใช้เปลือกหอย อัญมณี พัฒนามาเป็นโลหะ ปัจจุบัน ใช้เป็น เหรียญกษาปณ์ และ ธนบัตร

ສະສົມເຮື້ອຢູ

การสะสมเหรียญ (ไม่จำเป็นสะสมเหรียญที่ระลึก เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้งชุดเก่าและชุดปัจจุบัน เป็นที่นิยมกว้างขวางมากขึ้นในขณะนี้พูดถึงเฉพาะการสะสมเหรียญกษาปณ์เป็นชุด ปัจจุบันเท่านั้น เพราะการสะสมเหรียญในอดีตจะต้องศึกษาหาความรู้อีกมาก รวมทั้งราคาสูงและมีของปลอมอยู่มากด้วย

ເຮື້ອຢູສະສົມ

การสะสมเหรียญ (เหรียญสะสม) (ไม่จำเป็นเหรียญสะสมเหรียญที่ระลึก เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้งชุดเก่าและชุดปัจจุบัน เป็นที่นิยมกว้างขวางมากขึ้นในขณะนี้พูดถึงเฉพาะการสะสมเหรียญกษาปณ์เป็นชุดปัจจุบันเท่านั้น เพราะการสะสมเหรียญในอดีตจะต้องศึกษาหาความรู้อีกมาก รวมทั้งราคาสูงและมีของปลอมอยู่มากด้วย

เงินตรา ฟูนัน

อาณาจักรฟูนันก่อตั้งขึ้นบริเวณทางใต้ของกลุ่มน้ำโขง ประมาณ พุทธศตวรรษที่ 6 และล่มสลายลง ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 จากการโจมตีของพวกเจนละ อาณาจักรฟูนันได้รับอารยธรรมด้านการปกครองโดยกษัตริย์ และการนับถือศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูจากอินเดีย เงินตราที่รู้จักมี สัญลักษณ์ ที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ การปกครอง และศาสนา โดยจะมีลักษณะเป็น เหรียญเงินตันหนึ่งมีสัญลักษณ์พระอาทิตย์ครึ่งดวงเปล่งรัศมี อีกตันหนึ่ง เป็นรูปพระศรีวิชัย กลองบัณเฑาะว์ที่พราหมณ์ใช้พิธีต่างๆ และไม้

เครื่องหมายสวัสดิการซึ่งหมายถึงความโชคดี

เงินตรา ทวารวดี

อาณาจักรทวารวดีเริ่มมีความสำคัญขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 12 และ ล่มสลายลงในพุทธศตวรรษที่ 16 สันนิษฐานว่ามีศูนย์กลางการปกครองอยู่ บริเวณจังหวัดนครปฐม การปกครองยังคงอยู่ในระบบกษัตริย์ ประชาชนนับ ถิ่นพุทธศาสนานิกายมหายาน เงินตราที่พบยังคงมีสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับกษัตริย์ ออกจากการปกครอง ความอุดมสมบูรณ์ และศาสนา เช่น เหรียญเงินตันหนึ่ง เป็นรูปบุรณกลศ (เขมือน้ำที่มีน้ำเต็ม) ซึ่งหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ อีก

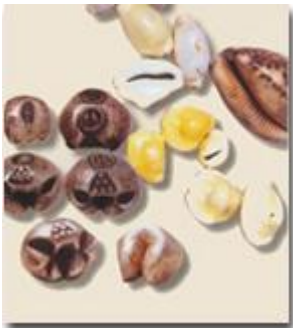
ตันเป็นภาษาสันสกฤตโบราณ อ่านว่า "ศรีทวารวดี ทวารปณสะ" แปลว่า "บุรณกลศของพระราชาแห่งศรีทวารวดี" เป็นต้น

เงินตรา ศรีวิชัย

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 การค้าทางทะเลมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เมืองที่อยู่บน คาบสมุทรมลายูหรือภูมิภาค ใต้ภาค ใต้ของ อนุทวีปอินโดจีน ซึ่งเป็นเขตกลางของสินค้าจากทวีปยุโรป ตะวันออกกลาง และอินเดีย ทางฝั่งตะวันตก และสินค้าจากจีน ขอม ทวารวดี ทางฝั่ง ตะวันออก มีความสำคัญขึ้น/ขึ้นกัน จนในที่สุดดินแดนแถบนี้จนถึงเกาะสุมาตราได้รวมตัวกันเป็นอาณาจักรศรีวิชัย การปกครองใช้ระบบ พระมหากษัตริย์ ประชาชนนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน เงินตราที่ใช้ทำ

ดั่งเงินและทองคำ มี 2 ชนิด คือ "เงินดอกจัน" ด้านหนึ่งมีลวดลายเป็นรูปสี่เหลี่ยม อีกด้านหนึ่งมีอักษร สันสกฤตว่า "วร" แปลว่า "ประเสริฐ" เงินตราอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่า "เงินนโม" ด้านหนึ่งมีรูปร่างคล้าย เมล็ดกาแฟอีกด้านหนึ่งเป็น ภาษาสันสกฤตว่า "น" ดั่ง/แต่ที่ประชาชนในบริเวณนั้นนับถือพุทธศาสนา จึงได้ ตั้งชื่อเงินตราที่มีอักษร "น" ว่า "เงินนโม" อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมอำนาจลงในพุทธศตวรรษที่ 18

เงินตรา สุโขทัย

ราวพุทธศตวรรษที่ 19 ราชอาณาจักรสุโขทัยถือกำเนิดขึ้น ใต้ชื่อคือ คำว่ากับราชอาณาจักรในกลุ่มเจ้าพระยา คือกรุงศรีอยุธยา ตลอดจนดำเนินการค้าทาง ทะเลกับจีน อินเดีย ยุโรป และกลุ่มชนทางตอนเหนือของไทช เช่น ล้านช้าง ชวน นาน น่านเจ้า และไปไกลถึงเปอร์เซีย อาหรับ โดยที่ ราชอาณาจักรสุโขทัยได้ผลิต เงินตราขึ้นใช้ในระบบเศรษฐกิจ คือ เงินพดด้วง นอกจากนี้ยังมี "เบี้ย" เป็นเงิน

ปลีกสำหรับแลกเปลี่ยนสินค้าราคาต่ำ

เงินพดด้วงสันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย และใช้ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รวมเป็นเวลากว่า 600 ปี โดยทำขึ้นจากแท่งเงินทาบลงของเข้า แยกกันแล้วตอกประทับตราประจำแผ่นดินและตราประจำรัชกาลลงไป ดั่ง/แต่ที่มีลักษณะกลมคล้ายดั่งด้วง คน ไทชจึงเรียกว่าเงินพดด้วง ขณะที่ชาวต่างประเทศเรียกเงินชนิดนี้ว่า เงินลูกปืน (BULLET MONEY) เงินพดด้วงถือได้ว่าเป็นเงินที่มีรูปร่างเป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนเงินตราตระกูลใดในโลก ในสมัยสุโขทัย เงิน พดด้วงมักมีตราประทับไว้มากกว่า 2 ดวง และเป็นรูปสัตว์ชั้นสูง เช่น วัว กระบือ หงส์ และราชสีห์ เป็นต้น

เงินตรา ส้มสีทองศรีอยุธยา

ในสมัยนี้ยังคงใช้เงินเม็ดตวงเป็นเงินตรา แต่หลวงผูกขาดในการผลิต เงินเม็ดตวงในสมัยนี้ คล้ายเงินเม็ดตวงในสมัยสุโขทัย แต่ตรงกลางหาที่จอรตกันไม่แหลมเหมือนเงินเม็ดตวงสุโขทัย ตราที่ประทับส่วนใหญ่นี้เป็นตราจักรและตราประจำรัชกาล เช่น ครุฑ ช้าง ราชวัตร พุ่มข้าวบิณฑ์ เป็นต้น

เงินตรา ส้มสีทองธนบุรี

ในสมัยกรุงธนบุรี ยังคงใช้เงินเม็ดตวงเช่นครั้งกรุงเก่า สันนิษฐานว่ามีการผลิตเงินเม็ดตวงขึ้นใช้เพียง 2 ชนิดคือ เงินเม็ดตวงตราตรีศูลและตราท้าวสุ

เงินตรา สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในปี พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงย้ายเมืองหลวงจากกรุงธนบุรี มาอยู่ฝั่งตรงข้ามคือ กรุงเทพมหานคร และสถาปนาราชวงศ์จักรีขึ้น เงินตราที่ใช้ในยุคนั้นๆ ยังคงใช้เงินเม็ดดั่งทองคำที่ตราประทับบนเงินเม็ดดั่งคือตราจักร ซึ่งเป็นตราประจำแผ่นดิน และตราประจำรัชกาล ซึ่งได้แก่

รัชกาลที่ 1 ตราบัวอุณาโลม

รัชกาลที่ 2 ตราครุฑ

รัชกาลที่ 3 ตราปราสาท

รัชกาลที่ 4 ตรามงกุฏ

รัชกาลที่ 5 ตราพระเกี้ยว

สมัยรัชกาลที่ 1

เงินเม็ดดั่งในรัชกาลนี้ ได้มีประทับตราจักร และตราครุฑ แต่หลังจากบรมราชาภิเษกแล้ว ได้โปรดเกล้าฯ ให้ผลิตเงินเม็ดดั่งประจำรัชกาล แล้วประทับตราพระแสงจักร-บัวอุณาโลม

สมัยรัชกาลที่ 2

ตราที่ประทับบนเงินเม็ดดั่ง คือ ตราจักรและตราครุฑ สันนิษฐานว่าตราครุฑ มาจากพระนามเดิมของรัชกาลที่ 2 คือ "ฉิม" ซึ่งเป็นวิมานของพญาครุฑ

สมัยรัชกาลที่ 3

ตราประทับที่เป็นตราประจำพระองค์ของรัชกาลที่ 3 ผลัดมือ พระองค์เสด็จ/ดลิ่งดวลวิธาสมบัตินปี พ.ศ. 2367 นอกจากนี้จึงมีการผลิต เงินแปดตัวเป็นที่ระลึกในโอกาสสำคัญๆ ประทับตราต่างๆ เช่น ดอกไม้ ครุฑ เสี้ยว งาม-ตุ้ม ฯลฯ เป็นต้น

ส่วนการจัดทำเงิน/เหรียญขึ้นใช้ตามแบบสากลนั้น มี แนวคิดมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดโปรดเกล้าฯ สั่งจัดทำตัวอย่างเหรียญทองแดงส่งเข้ามา แต่ยังไม่โปรดเกล้าฯ ให้นำออกใช้

สมัยรัชกาลที่ 4

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การค้าระหว่าง ไทยกับต่างประเทศก็ได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว พ่อค้าชาวต่างประเทศเข้ามา ค้าขายมากขึ้นและนำเงิน/เหรียญของตนมาแลกกับเงินแปดตัวจากรัฐบาล ไทยเพื่อนำไปซื้อสินค้าจากราษฎร แต่ตัวเงิน/เหรียญที่เงินแปดตัวผลิตด้วยมือจึงทำ ให้มีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการ ส่งผลให้เกิดความไม่สะดวกและ การค้าของประเทศเสียประโยชน์ พระองค์จึงมีพระราชดำริที่จะเปลี่ยนรูปเงินตรา ของไทยจากเงินแปดตัวเป็นเงิน/เหรียญ

ในปี พ.ศ. 2400 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้คณะทูตไทยไปเจริญ สัมพันธ์ไมตรีกับสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรียที่ประเทศอังกฤษ สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย โปรดสั่งเครื่องทำ เหรียญเงินขนาดเล็กเข้ามาถวาย เป็นราชบรรณาการ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ จัดทำเหรียญกษาปณ์จากเครื่องจักรขึ้นเป็นครั้งแรก เรียกว่า "เหรียญเงินบรรณาการ" ในขณะเดียวกันคณะทูตก็ได้สั่งซื้อเครื่องจักรทำเงินจากบริษัท เทลเลอร์เข้ามาในปลายปี 2401 พระองค์จึงโปรด เกล้าฯ ให้สร้างโรงงานผลิตเหรียญกษาปณ์ขึ้นที่แผนับระคลังมหาสมบัติ ในพระบรมมหาราชวัง พระราชทานนาม ว่า "โรงกระสุนปืนสิทธิการ" ในสมัยนี้จึงถือว่ามีเหรียญกษาปณ์แบบสากลขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อมาแม้ ได้ประกาศใช้เงินตราแบบเหรียญแล้วก็ตามโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เงินแปดตัวอยู่เพียงแต่ไม่มีการผลิตเพิ่มเติม จนกระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากที่มีการนำธนบัตรออกใช้แล้ว จึงทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ออกประกาศใช้เงินแปดตัวทุกชนิด ตั้งแต่วันที่ 28 ตุลาคม 2447 เป็นต้นมา

สมัยรัชกาลที่ 5

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเงินที่สำคัญ พระองค์มีพระราชดำริว่า มาตรฐานของทองที่ใช้อยู่ในขณะนั้น คือ ชั่ง ตำลึง บาท สลึง เฟื้อง เป็นระบบที่ยุ่งยากต่อการคำนวณ และการจัดทำบัญชี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงใหม่ โดยให้เงินทองเป็นบาท และสลึงคือ 100 สลึงคือ 1 บาท ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2441 อันเป็นมาตรฐานตราไทยมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำพระบรมรูปของพระองค์ประทับลงบนเหรียญ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการนำพระบรมรูปของพระมหากษัตริย์ไทยประทับลงบนเหรียญกษาปณ์

สมัยรัชกาลที่ 6

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีการผลิตเหรียญกษาปณ์ออกใช้ที่ไม่มี การเปลี่ยนแปลงรูปแบบมากนัก ส่วนใหญ่เป็นเหรียญกษาปณ์ที่มีราคาไม่สูงนัก คือ 1 บาท, 50 สลึง, 25 สลึง, 10 สลึง, 5 สลึง, และ 1 สลึง

ในช่วงต้นรัชกาลยังคงใช้เหรียญที่ผลิตในรัชกาลที่ 5 ต่อมาในปี พ.ศ. 2456 จึงโปรดเกล้าฯ ให้ผลิตเหรียญเงินหนึ่งบาทประจำรัชกาล เป็นเหรียญตราพระบรมรูป-4รอบต

สมัยรัชกาลที่ 7

ในรัชกาลนี้มีการผลิตเหรียญเงินออกใช้ไม่มากนัก เนื่องจากอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เหรียญประจำรัชกาลที่นำออกใช้มีเงินตรา 50 และ 25 สลึง ตราพระบรมรูป-ข้างทรงเครื่อง

สมัยรัชกาลที่ ๕

เหรียญประจำรัชกาลที่ผลิตออกใช้เงินเวลานั้น เป็นเหรียญตราพระบรมรูป-พระครุฑพ่าะ ชนิดราคา 50, 25, 10 และ 5 สตางค์ มี 2 รุ่น คือ รุ่นแรกมีพระบรมรูป/มีอักษร/จารึกพระชนมพรรษา

สมัยรัชกาลที่ ๑

เหรียญกษาปณ์เงินเวลานั้นที่สร้างขึ้นรัชกาลปัจจุบัน มี ๘ ชนิดราคา คือ 1 สตางค์ 5 สตางค์ 10 สตางค์ 25 สตางค์ 50 สตางค์ 1 บาท 5 บาท และ 10 บาท

นอกจากนี้ยังมีการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เพื่อนับถวายเป็นคุณคุณเสด็จการเสด็จเสด็จ อนึ่งที่เกี่ยวเนื่องกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และหน่วยงานต่าง ๆ โดยผลิตทั้งเหรียญประเภทธรรมดาและเหรียญประเภทขัดเงา

เงินตราสยาม

เงินตราสยาม มีความหลากหลายในรูปแบบพรรณาสีและลวดลาย มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย และมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ วิวัฒนาการของเงินตราไทยจึงย้อนอดีตไป ตั้งแต่สมัยก่อนที่มนุษย์รู้จักใช้เงินตรา และมีการนำสิ่งของต่างๆมาใช้แทนเงินตรา เช่น เปลือกหอย ลูกปัด กำไล เข็ม ขวาน ฝิ่น เป็นต้น โดยนำมาใช้เป็นสื่อกลางสำหรับการแลกเปลี่ยน

เงินตราในยุคแรกเริ่ม

ได้มีการขุดพบเงินตราในยุคแรกเริ่ม ในบริเวณที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้แก่ แคว้นเงินฝนนัน ทวารวดี และศรีวิชัย (เงินนโม และ เงินตอกจันทน์) นอกจากนี้ยังมีเงินภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือเงินล้านนา (เงินจิ้งง เงินใบไม้ เงินผักชี และเงินทอก) และเงินช้าง (เงินฮาง เงินฮ้อง เงินลาด และเงินลาดฮ้อง) เงินตราเหล่านี้เป็นเงินตราก่อนมีการตั้งรัฐไทย จากลักษณะของลวดลายบนเงินตรา แสดงให้เห็นว่าชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ได้รับอิทธิพลจากจีนบ้าง อินเดียบ้าง

เงินพดด้วง

สมัยกรุงสุโขทัยได้มีการผลิตเงินพดด้วงขึ้นใช้ จึงถือได้ว่า **เงินพดด้วง** เป็นเงินตราของไทยโดยแท้ โดยมีเอกลักษณ์ไม่ซ้ำใคร และใช้แลกเปลี่ยนเงินในบริเวณประเทศไทยเป็นเวลาชยาวนานที่สุด ประมาณกว่า 600 ปี ตั้งแต่กรุงสุโขทัย อยุระยาจนถึง กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 เงินพดด้วงผลิตด้วงมือ โดยทำจากแท่งเงินบริสุทธิ์ ทุบปลายทั้งสองข้างให้งอเข้าหากัน มีรูปร่างคล้ายลูกปืนโบราณ ชาวต่างประเทศเรียกเงินชนิดนี้ว่า **Bullet Coin** ในสมัยสุโขทัย ยังไม่มีการผูกขาดการผลิต เงินพดด้วง จึงมีความหลากหลายในเนื้อเงินที่ใช้ทำ ตลอดจนน้ำหนักและขนาด ในสมัยกรุงศรีอยุธยาทางการจึงเข้ามามีการผลิตเงินตราขึ้นเอง เงินพดด้วงจึงได้มาตรฐาน และมีตราประทับ 2 ดวงเป็นสำคัญ คือ ตราประจำแผ่นดินและตราประจำรัชกาล เงินพดด้วงใช้หมุนเวียนอยู่เป็นระยะเวลาชยาวนาน จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเลิกผลิต หลังจากได้ทำสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้า เนื่องจากการค้ากับต่างประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว การผลิตเงินพดด้วงด้วงมือ จึงไม่ทันกับความต้องการ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีพระราชดำริ ที่จะใช้เครื่องจักรผลิตแทน เพื่อความรวดเร็วทางการค้า ทรงขอให้คณะทูตที่กำลังจะเดินทางไปเฝ้าสมเด็จพระนางเจ้าจวิตติยวดี ที่กรุงลอนดอน ติดต่อซื้อเครื่องจักรเพื่อนำมาใช้ในการผลิตเงิน จาก บริษัททาลอร์แอนด์แชลเลน (Taylor & Challen Limited , Birmingham) และทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงงานขึ้นที่หน้าพระคลังมหาสมบัติ ซึ่งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อพ.ศ. 2400 มีชื่อเรียกว่า **โรงกษาปณ์สิทธิการ**

เหรียญกษาปณ์ไทย

มีการผลิตเหรียญกษาปณ์รูปทรงแบนตามสมัยนิยมขึ้นแทนเงินพดด้วง ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการทำเหรียญกษาปณ์ตราพระเกี้ยวออกใช้ เหรียญที่สำคัญได้แก่ เหรียญเงินตราพระแสงจักร - พระมงกุฎ พระเจ้า ซึ่งเป็นเหรียญแบบรุ่นแรก ผลิตขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เหรียญเงินบรรณาการ ผลิตจากเครื่องจักรที่สมเด็จพระนางเจ้า วัดทองริษ ถวายเป็นราชบรรณาการ เหรียญอุทิสพิส ผลิตเพื่อใช้ป้อนเงินปลั๊กแทนเบี้ยเอง เหรียญก๊อลผลิตออกใช้ในสมัยรัชกาลที่ 5 และจากที่ใดทรงปรับปรุงแนวเงินจาก ซึ่งต่ำลง นาท มาเป็น นาท และ สดางค เป็นตัน จนกระทั่งถึงเหรียญกษาปณ์ที่ใช้อยู่ในยุคปัจจุบันนี้ สรุปได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการผลิตเหรียญกษาปณ์ ทั้งชนิดที่ใช้ป้อนเงินทุนแถมเงิน และชนิดที่เป็นเหรียญที่ระลึกออกมาใช้มากที่สุด เนื่องจากพระองค์ทรงครองราชย์นานถึง 42 ปี เหรียญกษาปณ์ที่ผลิตในรัชกาลที่ 6, 7 และ 8 ส่วนใหญ่ใช้สดางคที่รู้จักกันดีก็คือ สดางคมีรุ ชนิด 10 สดางค 5 สดางค 1 สดางค และครึ่งสดางค และเลิกใช้สดางคมีรุในสมัยรัชกาลที่ 8 นี้เอง สมัยรัชกาลที่ 9 มีการผลิตเหรียญกษาปณ์ ทั้งชนิดที่ใช้แถมเงิน รวมถึงเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกต่าง ๆ ออกมามากมายหลายชนิด และสามารถนำมาใช้ชำระหนี้ได้เช่นเดียวกับเงินแถมเงิน เช่น เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเสด็จนิวัติ จากการเสด็จประพาสยุโรป และอเมริกา ในปี พ.ศ. 2504 และเหรียญอื่น ๆ อีกมากมาย บทบาทของเหรียญกษาปณ์เริ่มลดลง เมื่อการค้าขายตัวเงิน จนมีการริเริ่มนำเงินกระดาษมาใช้

ธนบัตรไทย

วิวัฒนาการของการใช้เงินกระดาษ หรือที่เรียกว่า " ธนบัตรไทย " ตั้งแต่ " แมาง " " ใบพระราชทานเงินตรา " " อัฐกระดาษ " " บัตรธนาคาร " ซึ่งมีการนำออกมาใช้ครั้งแรก โดยธนาคารฮ่องกง และเซี่ยงไฮ้ " ตั๋วเงินกระดาษ " หรือ " เงินกระดาษหลวง " มาจนกระทั่งถึงธนบัตรที่เรารู้จักกันอยู่ในปัจจุบันนี้ หลังจากรัชกาลที่ 4 ทรงขึ้นครองราชย์ไม่นาน ปรากฏว่ามีการทำเงินพดด้วงปลอมกันมาก พระองค์จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการทำ " แมาง " ขึ้นใช้ นับเป็นเงินกระดาษชนิดแรกของระบบเงินตราไทย ธนบัตรไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง รูปแบบ สี ระบบพิมพ์วิธี และเทคนิคในการพิมพ์มาตลอดเวลา ธนบัตรที่มีชื่อแปลก ๆ เช่น " ธนบัตรหน้าตั้งง " (แบบหนึ่งพิมพ์หน้าตั้งง) " ธนบัตรแบบไถนา " (ตำนานหลังเป็นรูปพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ) " ธนบัตรไว้ทุกข " (แบบพิมพ์ซึ่งตรงกับไว้ใช้ใน 4 รัฐมลายู ชนิดราคาหนึ่งดอลลาร์ และนำมาแก้เป็นชนิดราคา 50 บาท โดยให้ใช้ไม่มีค่า และ 100 พิมพ์ทับอักษรจีนและมลายู) " ธนบัตรแบบบุก " หรือ " Invasion Note " (ทางการของทหารอังกฤษจัดพิมพ์ขึ้น เพื่อเตรียมไว้ใช้จ้างแขก สามารถบุกเข้ายึดพื้นที่ในประเทศไทยได้)

ธนบัตรแบบต่างๆที่มีการจัดพิมพ์

ธนบัตรรัฐบาลสยามแบบที่หนึ่ง เป็นธนบัตรแบบแรกของประเทศไทย ประกาศใช้
ตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2445 - 2468

ธนบัตรรัฐบาลสยามแบบที่สอง ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2468 - 2471

ธนบัตรรัฐบาลสยามแบบที่สาม ประกาศใช้สมัยรัชกาลที่ 7 กำหนดให้มีตราพระบรม
ฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พิมพ์ลงในธนบัตรเป็นครั้งแรก

ธนบัตรรัฐบาลสยามแบบที่สี่ พิมพ์ออกใช้วันสมัยรัชกาลที่ 8 มี 5 ชนิด คือ ราคา 1
บาท (สีฟ้า) 5 บาท (สีม่วง) 10 บาท (สีน้ำตาล) 20 บาท (สีเขียวใบไม้) และ 1000 บาท (สี
แดงเข้ม)

ธนบัตรรัฐบาลสยามแบบที่ห้า (รุ่นนางaling ทำฉาง) ธนบัตรรุ่นนี้พิมพ์ในประเทศไทย
ญี่ปุ่น โดยขนส่งมาทางเรือแล้วขนขึ้นที่ท่าเรือสิงคโปร์ ลำเลียงมาทางรถไฟเพื่อเข้ากรุงเทพฯ ขณะเดินทาง
มาถึงสถานีท่าฉาง จึงเกิดสุรภูธรธานี 4 ตึกคนร้ายดัดแปลงธนบัตรจากตู้รถไฟ ซึ่งเป็นธนบัตรชนิดราคา 5
บาท 10 บาท 20 บาท และ 100 บาท เกิดเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ซึ่งชาวบ้านเรียก
ธนบัตรรุ่นนี้ว่า " ธนบัตรไทยดัดแปลง " หรือ " ธนบัตรรุ่นนางaling ทำฉาง " เพราะปลอมลายมือของ นางaling ศรี
สมวงศ์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้น ส่วน " ทำฉาง " เป็นชื่อสถานีที่คนร้ายดัดแปลง
ธนบัตรลงมา รวมเป็นจำนวนเงินมูลค่าทั้งสิ้น 8,146,800 บาท

ธนบัตรแบบที่หก มี 2 ชนิดราคา คือ 20 บาท และ 100 บาท รูปพรรณของธนบัตร
เหมือนแบบที่สี่

ธนบัตรแบบที่เจ็ด เป็นธนบัตรที่พิมพ์ให้ออกเหมือนแบบที่สี่และแบบที่หก

ธนบัตรแบบที่แปด มี 5 ราคาด้วยกัน คือ 1 บาท 5 บาท 10 , 20 และ 100 บาท

ธนบัตรแบบที่เก้า เป็นธนบัตรที่ใช้กันมานานมากคือ ตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2491- 2522

ธนบัตรแบบที่สิบ จัดพิมพ์โดย บริษัทโทมัส 1๓๑ ลาร์ เป็นธนบัตรที่พิมพ์โดย
บริษัทต่างประเทศรุ่นสุดท้าย และจากนั้นก็จัดพิมพ์ในประเทศไทยทั้งหมด

ธนบัตรแบบที่สิบเอ็ด 4๓มีการจัดตั้งโรงพิมพ์ธนบัตรขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย
เมื่อปี พ.ศ. 2512 เป็นธนบัตรรุ่นแรกที่จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์ธนบัตรไทย ดำเนินการโดยธนาคารแห่งประเทศไทย
ผู้ออกแบบธนบัตรเป็นช่างชาวอิตาลี

ธนบัตรโพลีมอร์ เป็นเงินพลาสติกที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้แทนธนบัตรกระดาษ
เป็นครั้งแรก จัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชบรมราช ทรง
ครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ในปี พ.ศ. 2539 โดยธนาคารแห่งประเทศไทย ได้จัดพิมพ์ธนบัตรที่ระลึกราคา
500 บาท แบบพิเศษ (โพลีมอร์) จำนวน 1 ล้านฉบับ เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. 2539 ซึ่งสามารถใช้
ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย เช่นเดียวกับเงินหมุนเวียน และในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2539 ได้ออกใช้ธนบัตรที่
ระลึก ชนิดราคา 50 บาท แบบพิเศษ (โพลีมอร์) จำนวน 100 ล้านฉบับ

เหรียญทองคำ

รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชดำริ จัดทำเหรียญทองคำขึ้นควบคู่ไปกับเหรียญเงิน จึงทรงมีประกาศความว่า " ... ตามอย่างเมืองอื่นที่มีเงินเมืองแผ่นดินใญ่ๆนั้น แลางเมืองเมืองทองคำมีมากขึ้น ผู้ครองแผ่นดินเมืองนั้นๆก็คิดทำเป็นเหรียญทองคำลงเป็นสำคัญในราชการใช้เงินการกำหนดราคานั้นๆ ไม่ต้องเก็งงน้ำหนักแลน้ำหนักของตราทองคำกัน ผู้ใดได้ทองตราทองคำไป เมื่อต้องการเงินมาขอเงินต่อคลังหลวง ฤาเศรษฐีเจ้าทรัพย์ก็ได้ ตามกำหนดซึ่งพิกัดไว้ ... " จึงเกิดคำว่า " ทองตรา " ขึ้น เหรียญทองคำที่ได้จัดทำขึ้น ตามพระราชดำริของรัชกาลที่ 4 มี 3 ขนาด ขนาดใหญ่ ราคา 8 บาท เทียบเท่ากับ เหรียญทองปอนด์ สัตรีสิงห์ ไร่ยกว่า " ทศ " ขนาดกลางราคา 4 บาท ไร่ยกว่า " พิศ " ส่วนขนาดเล็ก ราคาสิบสี่ ไร่ยกว่า " พัดตั้งสี " เทียบเท่า 1 ตำลึงจีน ในสมัยต่อมา มีการจัดทำเหรียญทองคำที่ระลึก แลเหรียญที่ระลึกที่จัดทำขึ้นในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสมโภชมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ระลึกเนื่องใน สมโภชมงคลสมโภชพระราชพิธีสมโภชมงคลภิเษก รวมถึงเหรียญที่ระลึก พระราชพิธีสมโภชมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เป็นต้น

ข้อมูลจาก สำนักหอสมุดกลาง ม.รามคำแหง